

גנזי המלך

קובץ שבועי בענייני יהדות מהוצאת **ארבע נוספות**

452

להזמנת עלונים ולפרסום טל: 0732-776776 03-6777779 מופץ בכל הארץ ב-40,000 עותקים

"וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַר סִינַי בְּאֵהָל מוֹעֵד"

**להלך בלא רגלים ולהשקיף בלי עינים
מתוך דרשותיו של הרב אמנון יצחק שליט"א**

להיות הפקר כמדבר, שאם יפקיר את עצמו עבור התורה ויסלק הנגיעות העצמיות שיש לו רק אז יוכל לראות את האמת נכוחה ולחיות על פיה.

זו כוונת המדרש; 'מכאן שנו חכמים; בג' דברים ניתנה התורה' ללמדך; כי כל שלושת הדברים נלמדים מן הפסוק במדבר סיני, שבבחינת המדבר תלויים גם השנים האחרים, כי הלא אצל כל אדם יש מצד אחד; הכוח של זריזות והתלהבות ומצד שני; כוח העצלות והקרירות, אלא שהעיקר הוא לדעת להשתמש בכל תכונה במקום הראוי לה וזאת יוכל להשיג רק כאשר יהיה לו האומץ להפקיר עצמו, להפקיר מדותיו ונגיעותיו כמדבר, לזאת כתבה התורה; "בְּמִדְבַר סִינַי", אף שידוע לכל שהיו אז במדבר, כדי לרמז שהכל תלוי בתכונה שמסמל המדבר, היינו; יכולת האדם המקבל את התורה להפקיר את עצמו עבורה. ('נחלת אליעזר').

'כ"ד אלף תלמידים היו לר"ע מעכו ועד אנטיפרס וכולם בפרק אחד מתו, למה? שהיתה עיניהם <<< המשך בעמ' 2

הבחינה של מים, המים כוללים בתוכם את הקרירות שתמנע ממנו להזיז אבר בעת שהיצר הרע יתקפנו ויפתהו לעבור ח"ו על מצוות ל"ת.

מאידך גם בזאת עדיין לא די, ה'מסילת ישרים' בדברו על משקל החסידות כותב; 'הרבה דברים טובים יוכל היצר לרחק כאילו הם רעים והרבה חטאים לקרבם כאילו הם מצוות גדולות ובאמת שלא יוכל איש להצליח במשקל הזה אלא בשלושה דברים; שיהיה לבו ישר שבלבבות, שלא תהיה פנייתו אלא לעשות הנחת רוח לפניו ית'...' ('מסילת ישרים' כ).

הענין הוא; כי בעת שהאדם נגוע בנטיה עצמית, איננו רואה אלא מה שהוא רוצה לראות, אם כן מה הועיל לו אם השתמש בכח האש לצורך קיום מצות עשה? ומה הוסיף לעצמו כאשר ניצל את כוח המים לקיום מצוות ל"ת?! הלא שוחד הנטיה העצמית עדיין מעוור את עיניו ומעכב בעדו מלהבחין אימתי יש לו להשתמש בכוח זה ומתי בכוח האחר, לכך הצריכוהו להקדים ולהטביע בעצמו את הכוח

אמרו במדרש; 'למה במדבר סיני? מכאן שנו חכמים; בג' דברים ניתנה התורה; באש במים ובמדבר. ולמה ניתנה תורה בג' דברים הללו? אלא מה אלו חינום לכל באי העולם, כך דברי תורה חינום הם וכל מי שאינו עושה עצמו הפקר כמדבר, אינו יכול לקנות את החכמה והתורה, לכך נאמר; "בְּמִדְבַר סִינַי" ('במד"ר' א ז). מלשון המדרש משמע; ששלושת הדברים לומדים אנו מפרשתנו, בעוד שלמעשה מביא המדרש עוד פסוקים מהם לומדים על האש ועל המים ואילו מן הפסוק של; "בְּמִדְבַר סִינַי" לומדים רק על ההשואה להיות הפקר כמדבר.

ולפע"ד נראה; כי יש למדרש כוונה מיוחדת, כי ידוע שהתורה כוללת בתוכה מצוות עשה ומצוות לא תעשה וכיון שחלוקים הם אלה מאלה, נזקק האדם לשני כוחות נפרדים בכדי שיוכל לקיימן, כוחות של קום עשה וכוחות של לא תעשה ואם לקום ועשה נחוץ הכוח של אש, הם היסודות שיש באדם הגורמים לו להתלהבות ולזריזות, הרי ששב ואל תעשה, צריך האדם לכוח של עצלות וכבודות הן

צרה אלו באלו. ובסוף העמיד שבעה ר' מאיר ור' יהודה... א"ל: "בני, הראשונים לא מתו אלא שהיתה עיניהם צרה אלו לאלו תנו דעתכם שלא תעשו כמעשיהם". עמדו ומלאו כל ארץ ישראל תורה' (בר"ר" סא ג).

משמע בדברי חז"ל; שעד שגילה להם ר' עקיבא זאת, לא היה ידוע לתלמידיו שהיו נגועים במידה זו של עיניהם צרה בתורה ואף תלמידי ר"ע החדשים שהם גדולי התנאים לא חלו ולא הרגישו בזאת. וכנראה שאף ר' עקיבא לא הרגיש בפגימה זו במידותיהם שהרי לא הוכיחם על כך ורק לאחר מיתתם הכיר ר' עקיבא שסיבת עונשם היתה בגלל הנגיעה במידת הקנאה.

והרי זה פליאה עצומה, שיתכן שגדולי עולם יהיה טמון בקרבם מידה רעה כל ימי חייהם ולא ירגישו זאת, נכון שזו היתה פגימה קלה כחוט השערה במידותיהם, אבל מ"מ חזינן שטמון באדם כוחות שאינו מרגיש אותם כלל ועונש פגימה זו היה חמור מאד, שהרי מתו כולם בתקופה אחת בין פסח לעצרת ומעתה היאך יתן האדם מנוח לנפשו ולא יחשוש שמא אף בו נמצאות מידות רעות ואינו יודע אותם כלל?

ובאמת אותה נקודה יש לראות אף בדברי חז"ל; 'מקדש ראשון מפני מה חרב? מפני ג' דברים שהיו בו; עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים, אבל מקדש שני שהיו עוסקין בתורה ובמצוות וגמילות חסדים מפני מה חרב? מפני שהיתה בו שנאת חינם, ללמדך; ששקולה שנאת חינם כנגד ג' עבירות ע"ז גילוי עריות ושפיכות דמים' ('ומא' ט:). וכאשר נתבונן נראה; שזה אותו החטא שנמצא בתלמידי ר' עקיבא, כי צרות עין של אחד בחבירו נובע משנאת חינם, שבעת שיש באדם אהבת הבריות אין מקום כלל לקנאה וצרות עין. והרי איתא בחז"ל; 'בכל אדם מתקנא חוץ מבנו ותלמידו' ('סנהדרין' קה) מפני שאהבתו לבנו ותלמידו מונעת ממנו את הקנאה וצרות העין.

ר' יוחנן ור' א' דאמרי תרווייהו: "ראשונים שנתגלה עוונם נתגלה קצם, אחרונים שלא נתגלה עוונם לא נתגלה קצם" ('ומא' ט:). מפורש להדיא; שמידה זו של שנאת חינם היתה נסתרת מאתם ולא הרגישו כלל שהמידה נוגעת בהם ועבור מידה טמונה של שנאת חינם חרב בית המקדש, אע"ג שהיו עוסקין בתורה ובגמ"ח ודייק לשון חז"ל; 'שהיו עוסקין בתורה', כאדם המשקיע כל

כוחות נפשו ומאודו בעסקיו, מ"מ נענשו וחרב בית המקדש על כך. וראה שם עוד; 'אמר ר' יוחנן: "טובה צפורנך של ראשונים מכריסו של אחרונים". א"ל ריש לקיש: "אדרבה אחרונים עדיפא, אע"ג דאיכא שיעבוד מלכות קא עסקו בתורה"? א"ל: "בירה תוכיח שתורה לראשונים ולא תורה לאחרונים" ('שם'). מבואר שיתכן וטמונים בכוחות האדם שרשי מידות רעות ועליהם יענש בעונשים חמורים יותר מאשר ג' עבירות שנא' עליהם; 'יהרג ואל יעבור' ('סנהדרין' עד). וביאור הדברים; דחטא דג' עבירות חטאו בדרך מקרה שתקפם יצרם והכשילם בחטא ואילו מידות רעות מונחים בטבעי האדם, לכן עונשם חמור יותר.

וכן כתב הרמב"ם; 'אל תאמר שאין תשובה אלא מעבירות שיש בהם מעשה כגון; זנות וגזל וגניבה, אלא כשם שצריך אדם לשוב מאלו, כך הוא צריך לחפש בדעות רעות שיש לו ולשוב מן הכעס ומן האיבה ומן הקנאה ומן ההיתול ומרדיפת הממון והכבוד ומרדיפת המאכלות וכיוצא בהן, מן הכל צריך לחזור בתשובה. ואלו העוונות קשים מאותם שיש בהם מעשה, שבזמן שאדם נשקע באלו קשה הוא לפרוש מהם' ('תשובה' ז ג).

וסיבת חומרת העבירות האלו; מפני ששקועים עמוק בנפשם ובטבעם ואינו מכיר בהם כלל וזו גופא סיבת החומרה; 'שלא נתגלה עוונם' ואינו יודע כלל שחטאת בידו, כי העבירות הגלויות עושה אותם בבושה ופחד ולכן קל עונשו, אמנם עבירות המידות שאינו מרגיש בהם, לא רק שאינו בוש בהם, אלא להיפך עוד חושב שמגיע לו שכר עבורם ולכן אינו חושב שצריך לשוב בתשובה ע"ז ומשום כך עונשם חמור יותר.

ומעתה יפלא מאד; הנה אנו עוסקין בתורה ושואפים לתיקון דרכינו ומעשינו כדי לזכות לעולם הבא והנה לנו דברי חז"ל המגלים לנו היכן צריכים אנו לשים את עיקר הדגש בעבודתנו. וכאשר נתבונן נראה; שמסתפקים אנו במעט תורה ותפילה ורחוקים אנו מעבודת המידות שהם העבירות שלא נתגלה עוונם שחמורים יותר משאר העבירות, נמצא כי סבורים אנו שאין אלו חטאים. ובאמת תמוה מאד; היאך נעלה זאת בדעתנו ובמחשבתנו?

והנה; מתחילת בריאת האדם נולד עם לב רע וכמ"ש; "פי יצר לב האדם רע מנעוריו" ('בראשית' ח כא) והרי זה תכלית הבריאה; לשנות את הרע לטוב

ולעשות בעצמו בריאה חדשה, כי האדם נולד כבעל חי וע"י עבודתו ויגיעתו נעשה לצלם אלוקים וכ"ז מיסוד הבריאה; 'דלא ליהוי נהמא דכסופא' ('משך חכמה' 'בראשית' ג. ובספרי הקבלה) וא"כ כיון שנולד עם שורשי הרע ולא עבודה ויגיעה לא יוכל לעקור זאת מנפשו, א"כ היאך יוכל לעלות על דעתו שמעשיו ומידותיו מושלמים וכל שלא עובד לעקור שורשי הרע מקרבו, הרי שורשיו מכוסים ואינו מגלה אותם.

והנה הזכרנו לא מכבר את דברי רבינו סעדיה גאון; 'שאותם הדברים שגרמו לחורבן הבית, אם לא יתוקנו ודאי שימנעו את בנין ביהמ"ק מחדש שאם היו סיבה לחורבן ודאי שיהיו גם סיבה למניעת בנינו מחדש' ('אמונות ודעות', מאמר השמיני 'גאולה אחרונה') וא"כ הרי אנו עומדים ומצפים לביאת גואל צדק ומדוע לא נשתדל לתקן את מידותינו הרעות, שהרי נתבאר שהם היו הסיבה לחורבן בית שני ובודאי שכל שלא נתקן זאת לא נוכל לזכות לביאת המשיח. וכה כתב הגרי"ס זצ"ל; 'עתה נחפשה דרכינו ונחקרה; חולים אנחנו מכל צד ופינה, התאה והכבוד יסוככנו, הגזל והתאה יסוככנו, הגאווה והכעס הקנאה והקפדנות הם דרכינו, הלשון ישלוט בנו באין מעצור ומדוע לא ננוס אל בית הרופאים אולי נמצא איזה מזור ותרופה למכתנו, כי מי פתי חסר לב אשר לא יבקש מזור למחלתו' ('אור ישראל' ג) ונוראות הדברים למתבונן, שהרי כותב זאת מרן הגרי"ס זצ"ל הצדיק הקדוש והחסיד והטהור.

וכנראה מלשונו הטהור שכולל את עצמו בכל זאת וא"כ מה נענה אנו יתמי דיתמי? אין זאת כי אם עצת היצר המלומד במלחמותיו כי איש מלחמה מנעוריו הוא, היהלך איש ורגלים אין לו, הישקיף איש ועינים אין לו, כן לא יכון התורה והעבודה אל האדם הנחלה בתחלואי היצר אם לא בלימוד המוסר, שללא עבודה ויגיעה לא יתקן מידותיו הרעות ומה שאין אנו חשים בזאת שחולים אנו בכל צד ופינה, נובע מחמת שזה גוף המחלה לא להרגיש בה. ומה טוב ללמוד בס' 'תומר דבורה', שמקובל מהסבא מקעלם ז"ל; שהלימוד בו עצה מסוגלת לתיקון המידות ('כתבי הסבא מקלם' כנו) ועי"ש בביאור י"ג מידות של הקב"ה והדרכים היאך נזכה להתדבק במידותיו ובודאי הלימוד בו אינו קל וטוב ללמוד בו בקביעות נפרדת לבד מסדר המוסר בישיבה כי צריך להשקיע זמן מיוחד לצורך זה. ('אור יחזקאל'). ■

משתמט בזמן מלחמה

והאביונים ולהרבות במעשי צדקה וחסד. מחר יפתחו את פנקסיך ויסקרו את מעשיך. ומה ימצאו? שערקת מגדוד לגדוד... שבמקום להרבות בצדקה ובהחזקת תורה היית נעור כל הלילה ועסקת בתורה. **שמע לקולי**; אם רצונך לזכות במשפט קבל על עצמך לפתוח יד לצרכי צדקה וחסד ועלה על יצועך". **והדברים כתובים בפרשתנו בפסוק: 'נְשָׂמוּ אוֹתָם אִישׁ אִישׁ עַל עֲבֹתוֹ נְאֻל מְשָׂאוֹ'** (במדבר' ד יט). **וזה לשון ספר 'החנוד'**; **'שלא יתעסקו הלויים בעבודת הכהנים ולא הכהנים בעסק הלויים אלא כל אחד יעשה מלאכתו המיוחדת לו כדכתיב: 'אִישׁ עַל עֲבֹתוֹ נְאֻל מְשָׂאוֹ'. ומצאנו; שבקש רבי יהושע בן חנניה לסייע את רבי יוחנן בן גודגדה בהגפת הדלתות ואמר לו: "חזור לאחוריך שכבר אתה מתחייב בנפשך שאני מן השוערים ואתה מן המשוררים" ('ערכין' יא). הרי נתבאר שכל לוי שיעשה במקדש שלא מלאכתו המיוחדת לו חייב מיתה בידי שמים' ('החנוד' שפט). (הרב שלום מאיר וולך שליט"א) ■**

בשיחה: "כלום רגיל אתה בנדודי שינה?" השיב העשיר בשלילה אך מה יעשה ומורא הדין עליו ואמירת תהלים מעכבת את הפורענות?! "אמור לי", **התעניין הרב:** "הן בקי אתה בהויות העולם. מה דינו של חיל שעורק למחנה האויב בשעת מלחמה?" "מציבים אותו מול כיתת יורים", **השיב האיש נחרצות.** "כך"? ומה אם נשאר במסגרת הצבא אלא שעבר על דעת עצמו מגדוד לגדוד, **למשל;** מחיל פרשים לחיל האספקה? **חקר הרב.** "גם זו עריקה", **פסק העשיר:** "בשעת מלחמה דינו מות ביריה. הן לא יתכן שכל חיל יבחר לו גודד כראות עיניו". "מעניין", **השיב הרב:** "היודע אתה מדוע שאלתי זאת? הן מחר יום הדין וכולנו עומדים למשפט וכולנו רוצים לזכות בדין ולהמתיק את גזר הדין וממרום העניקו לנו את הדרכים לכך. לתלמידי החכמים העניקו כוחות למוד בלתי גדלים כושר ריכוז וערנות והם ערים כל הלילה ולומדים ומחר יהיו ערניים ויתפללו ברגש. לך לעומת זאת נתנו מן השמים עושר להטיב בו עם הענים

'נְשָׂמוּ אוֹתָם אִישׁ אִישׁ עַל עֲבֹתוֹ נְאֻל מְשָׂאוֹ' (במדבר' ד יט)

מעשה באדם עשיר שהיה בבריסק והיתה ידו קפוצה ולבו אטום לשועת הענים ובקשות גבאי הצדקה נפלו על אזנים ערלות. בקשו גבאי הצדקה מרב העיר הגאון בעל 'בית הלוי' זצ"ל שיוכיח את העשיר על התנהגותו כי רבים הענים המשועים לעזרה ובידו להושיעם. אך הרב ידע כי; **'כשם שמצוה לומר דבר הנשמע כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע'** ('במות' סה:) והמתין לשעת כושר. **הזדמנות זו נקלעה לידו בליל יום הכפורים;** לאחר התפילה פנו רוב המתפללים לביתם ורק כמה לומדים התכוננו לליל שמורים של למוז תורה עד עלות השחר. רגילים הם ללילות גדושי תורה כך שלא תגרע ערנותם למחרת בתפילות הים הקדוש. ביניהם קבע גם העשיר מושבו והתכונן לליל שמורים של אמירת תהלים כדי לזכות בדין ביום הכפורים. **פנה אליו הרב וכנס עמו**

מיהו הפרזיט?!

ומלבד זאת", **מיהרתי לומר:** "טעית בכתובת. הנה בני זה למד בישיבה ולאחר מכן גויס לצבא". חשבתי שהצלחתי להרגיעו. אך לא, רק שפכתי דלק על מדורת זעמו. "כמה בנים לך?" **שאל.** "שלושה עשר בלי עין הרע". "ומכולם אחד שרת בצבא"? **סינן בלעג:** "מה עם השאר"? **ראיתי שזה לא עסק,** המוהל מאחר והלה נחוש בדעתו לעשותני לו מטרה לחיצי לעגו וחייבים להשתיקו ובכך מומחים בנובהרדוק. **אמרתי:** "ראה, אמנם אין לי עסק איתך אבל אם כבר מדברים על הנושא הרי שאתה העלוקה... החי על חשבון הזולת ונהנה מעמלם של אחרים חושב על עצמו בלבד ומתחמק מאחריות". נדהם וכל הקהל עמו. זהו, ההתקפה עברה למגרשו של היריב **מיהרתי בטרם יתעשת:** "אמור לי, כמה ילדים לך"? **ענה:** "שנים, למה"? **אני התקפתי:** "אתה שואל אותי למה? אני שואל אותך למה? למה לי שלושה עשר ילדים ולך שנים? כי רצית חיים קלים חיים נוחים ונהנתניים. למה לא העמדת למדינה שלושה עשר חילים"? **החזיר והשתתק ונפטרתי ממנו.** ('והגדת' הרב גלינסקי שליט"א) ■

רבנו כדי לבחון כמה השלים כל אחד מהם את בנין קומתו הרוחנית. אלו יוצאי הצבא שלנו, חיל ה'. **מספר הרב גלינסקי שליט"א:** "הוזמנתי לברית מילה ברמת גן והלכתי עם בני אברהם צבי ע"ה. הגענו והמוהל איחר ובינתיים ישבנו להמתין ואז **נגש אלי אדם זר והרעים בקולו:** "אתם החרדים דואגים לעצמכם בלבד בלי שום רגש אחריות". השתרר שקט וכל השיחות פסקו והמבטים הופנו אלינו, כמובן שלא היה נעים וגם לא מובן מי הוא ומה הוא רוצה ומי פגע בו... **והמשיך אותו אדם בשצף קצף:** "אתם שולחים את ילדיכם ליישובת ושאחרים ישרתו במקומכם וישמרו על הגבולות ואנחנו צריכים לההרג בהגנה עליכם". נו, עשה רושם שהוא חי ואפילו מאוד אך **התקצף על מה שקרוי היום;** 'שויון בנטל'. **חקרתי:** "אתה יהודי דתי"? "בודאי", נהם והניח יד על הכיפה הכחולה שלראשו. "ואתה מאמין במה שכתוב בגמרא"? **נדרך ושאל בחשד:** "מה כתוב בגמרא"? **"בגמרא כתוב;** שהנצחון במלחמה מושג בזכות לומדי התורה' (מכות' י). "בזה איני מאמין", **קרא.** "אז שתהיה בריא ותזכה לשוב בתשובה אין לי עסק איתך.

'כל יצא צבא פִּישְׁרָאֵל' (במדבר' א ג)

באשמורת הבוקר התעורר העם לקול השופר הגדול ההולך וחזק לאור הברקים והאש הגדולה החל מעמד הר סיני, גדודי מלאכים ירדו ממרום והשכינה התגלתה על ההר וקול ה' **בקע ואמר:** **'אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ'** ('שמות' כ ב). קדמו לו למעמד המרומם חמשים ימי הכנה שהחלו ביציאת מצרים, קדמו לו שלושה ימי התקדשות וטוהר. **הכין משה רבנו את העם לקראת המעמד הנשגב והעם אמר פה אחד:** **'כל אֲשֶׁר דָּבַר ה' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע'** ('שמות' כד ז) והבין שאין אושר נשגב יותר מלשמוע לקול האב האוהב הרוצה אך ורק בטובת בניו והבינו שאין זכות נפלאה יותר מלשרת את מלך מלכי המלכים אין דבר המשתלם יותר המזכה בכל טוב בשני העולמות בעולם הזה ובעולם הבא. **אמר הרב גלינסקי שליט"א:** **"משה רבנו פקד; 'כל יצא צבא פִּישְׁרָאֵל' ופירש ב'שפתי כהן';** שהיו אלו גיבורים הכובשים את יצרם במלחמתה של תורה המתשת כח היצר. **והגר"א זצ"ל כתב;** שהמנין של יוצאי הצבא היה על ידי משה

פרשת 'במדבר'

כיצד מגלים סודות התורה!?

בספר 'סדר היום' רבי משה בן מכיר הביא משל נאה; בת מלכים היתה נתונה בתוך מגדל סגור ומסוגר ואין איש אתה בבית כי אם הנערות הראויות לתת לה מבית המלך ואפילו פתח המגדל אינו נמצא כי אם אחר עמל וטורח ומי שיחפש בה היטב ואח"כ צריך לחפש אחר המפתחות הראויות לפתוח אותו הפתח ואחרי שיפתח הפתח הראשון שהוא החיצון יש חדר לפניו מן החדר וכולם סגורות היטב. ועלה ברצון המלך שלא לתת את בתו לא מפני עושר ולא מפני יופי ולא מפני שום צד שבעולם אלא למי שישתדל להיות הוא שיוכל לבקש אהבת בתו שתגלה אליו מן החלון עד שתגד אליו הפתח ויהיה חרש וחכם לבקש מפתח אחר מפתח ויוכל להכנס לפני ולפנים למקום מושב משכן בתו לו תהיה לאשה ולא ימנע אותה ממנו. וכך הכריז בכל מדינות מלכותו עד שבאו מקצות הארץ אל המגדל ההוא רבים והיו בהשכם והערב סביבות המגדל בכל מיני שירות ותושבחות ובכל מיני ניגון כדי לעורר את לב הנערה אולי תחפוץ באהבתו שתגלה אל אחד מהם בחורין ובסדקים ועינה בצום נפשו לחורב ביום ולקרה בלילה אולי תיקר נפשו בעיניה ועם כל זה לא הועיל לו מפני שלא התמיד בענין וחשב במעט הזמן שביקש ימצא מבוקשו והוא לא כן ידמה כי לא בדבר נקל תושג בת המלך לישא אותה והיא אינה חוששת לו וממקומה לא תמיש. וכיון שראה האיש ההוא או אותם האנשים שהשתדלו הבא מידם ולא השיגו תוהים על כל מה שעשו וחוזרים לדרכם בפחי נפש יגעו לריק והולידו לבהלה וכן באים אנשים אחרים מאי הים ומקצות הארץ לשמע בת המלך מיופיה ומתכונתה ומסבבין כמו כן אותו המגדל השכם והערב ומתעכבין שם יותר מן הראשונים ומתקנים כלי שיר וניגון ואמרות טהורות של פיוסים וריצויים לרצות את בת המלך ולבקש אהבתה ומתחננים אליה שלא ישוּבו ריקם וסוף שהעלו חרס בידם וחזרו בפחי נפש לדרכם. וכן יום יום מתחדשים ובאים ממזרח וממערב לראות אם יוכלו להשיג המציאה היא ולדבר על לב הנערה כי תתגלה אליהם ויהיו לרצון אמריהם ועמדו כן זמן מה וכיון שראו שלא השיגו חזרו לאחוריהם בפחי נפש ונתיאשו מן המבוקש **עד שבא פיקה אחד ערום ואמר:** "המגדל הזה אי אפשר שלא בנו פתח להכנס ולצאת, אנכי אשב ארבעים יום וארבעים לילה עד שאשיג את מבוקשי

ואמצא איזה פתח או חלון שאוכל לראות את בת המלך או לדבר עליה ותנתן לי נפשי בשאלתי שאמות עליה". והיה כשבת האיש ההוא באותו חושך נמרץ ימים ושנים הולך ובא סביבות המגדל עד שמצא כמין חלון אחד במגדל והתחיל לחטט אחריו והיו עפר וצורורות נופלים **עד שגילה חור קטן והתחיל לצעוק ולצווח יום ויום ולקרוא לבת המלך בקול גדול ולהתחנן אליה:** "תיקר נא נפשו בעיניה עד שיהמו רחמיה אליו". ובת המלך בראותה כי כבר התחיל למצוא מקום וטרח ועמל לבקש אהבתה התחילה לספר עמו ולדבר על לבו שלא יחוש מכל הטורח אשר טרח **כי; 'סוף הכבוד לבוא' (נדרים' סב.)** וישמח ויגיל וכן; **'מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת'** ('ע"ז' ג.) וכיון שהתחיל הוא יגמור וימצא הפתח ומשם יכנס. עד שהוא בעצמו טרח יום אחר יום עד שמצא פתח בנוי בכותל והתחיל לחטט אחריה עד שפתח ונכנס אחר שנכנס התחיל לקרות ולצעוק אל בת המלך שתפתח לו החדרים הפנימיים להכנס אליה עד שראתה אותו בעיניו וגילתה לו מקום המפתחות היכן הם והוא לקח מפתח אחד ופתח חדר אחד ומפתח אחר ופתח עד שמעט מעט בישוב דעתו ובהשכלת שכלו פתח את כולם אחד אחד. ובראות בת המלך חפץ האיש ההוא בה וכל הטורח שטרח בעבורה שלחה להגיד לאביה כל המאורע והמלך שמח לקראת האיש ההוא כי פרי מעליו יאכל ורצה להשיאו עם בתו וגילו לו מסתרים אחרים ונתן לו מפתחות המגדל בידו לסגור ולפתוח כל זמן שירצה ונתן לו בתו לאשה והגדיל האיש ההוא מאוד עד שנעשה משנה למלך ובכל אשר הוא גזור הוא מצליח בידו. **והוא דמיון התורה עם האיש החפץ לעסוק בה;** כי אין עיקרי הדת וסודותיה מתגלים בדבר נקל לכל לומד כי אם אחר עמל וטורח הרבה מאוד לעסוק בה יומם ולילה ולמסור נפשו עליה **כדכתיב; "זאת התורה אדם פי ימות בְּאֵהָל" (במדבר' יט יד)** ולעולם אינו מסיח דעתו הימנה בשכבו ובקומו בשבתו ובלכתו, לאיש אשר אלה לו ודאי ישיג תעלומות חכמה ככל אשר יחפוץ כי כמו שהוא רודף אחר התורה ומבקש אהבתה כך תרדוף היא אחריו להתגלות אליו ולמסור בידו גנזי תורה ורזי עמיקה **כענין שנאמר; "תִּכְבְּדֶנּוּ פִי תִּחְבְּקֶנּוּ"** ('משלי' ד ח) ואין לך גדול יותר מכבוד החכמה כמו שנאמר: **"כְּבוֹד חֲכָמִים יִתְּלוּ"** ('משלי' ג לה). **כללו של דבר;** אין לפנות אחר סגולות חיצוניות כי אם בסגולות האלה הפנימיות והכל לפי מעשיו של אדם.

מנהיג אחד לכולם

"וְשָׂמוּ לָהֶם רֹאשׁ אֶחָד" ('הושע' ב ב)

מעשה ברבי יהושע בן לוי שהיה אמורא גדול שבזכותו לא נראתה הקשת בענן בימיו, לא טעם טעם מיתה ונכנס חי לגן עדן; ריב"ל רצה לדעת את דרכי ה'; מדוע יש צדיק ורעע לו ורשע וטוב לו, מדוע דרך רשעים צלחה? לכן רצה להפגש עם אליהו הנביא זכור לטוב. הרבה בתפילה ובתעניות לפני הקב"ה שימלא מבוקשו ותפילתו נתקבלה ונגלה אליו אליהו הנביא. א"ל אליהו: "מה רצונך, מה אתה מבקש ממני?" א"ל ריב"ל: "רצוני לראות את מעשיך בעולם, אולי אזכה להחכים ולהבין את השגחת ה' בעולמו". א"ל אליהו: "דבר גדול וקשה ביקשת דבר זה לא יתכן שתתלווה אלי בדרכי". א"ל ריב"ל: "למה?" א"ל אליהו: "מפני שתראני עושה דברים מוזרים שלא תבין אותם ולא תוכל לסבול אותם". א"ל ריב"ל: "אעפ"כ רוצה אני להתלוות אליך". א"ל אליהו: "אני מוכן בתנאי; שכל מה שתראה לא תשאלני לסיבת מעשיו ואל לך להטרידני בשאלותיך ובספקותיך כי ברגע שתשאל תאלץ להיפרד מעלי". קיבל עליו ריב"ל לראות ולא לשאול. הלכו שניהם לדרכם וכשהחשיך היום הגיעו לבקתה - צריף עץ, ניגש אליהו לביתם של זוג עניים שכל רכושם היתה פרה שאותה חלבו וממנה התפרנסו בקושי רב וביקש ללון אצלם. העני קיבלם בסבר פנים יפות, מלחמו הדל נתן להם לאכול ולשתות, חילק להם כבוד מלכים לפי כבודם ומעלתם והציע להם מטות ללון בביתו. בחצות הלילה קם אליהו והכה את הפרה בראשה והמיתה. כשראה זאת ריב"ל אמר: "חס ושלום שזה אליהו הנביא, שדבר כזה אכזרי כפיות טובה כזו לא יעשה אפי' שודד שבהרים". פנה ריב"ל בכעס וברוגז לאליהו ואמר לו: "האם אין זה חטא מה שעשית? הלא הפרה הזו היא כל רכושו של עני זה היא כל חייו ואליה הוא נושא את עינו ואתה הרגת אותה, האם זהו הגמול שהשבת לו על שאירח אותך האכילך והשקך וכבוד מלכים חלק לך, היכן הכרת הטוב!?" א"ל אליהו: "סיכמנו שאינך שואל שאלות רק בעיניך תביט וכבר אינך עומד בדיבורך, עוד שאלה אחת אפרד ממך ולא תוסיף עוד ללכת עמי! אם רצונך בכ"ז ללכת עמי עליך לשתוק ולא תשאלני דבר. ביום השני כשהחשיך דפק אליהו בביתו

של עשיר גדול שהיה עסוק באמצע הבניה להרחבת דירתו והוא מוקף במשרתים הסרים למשמעתו. כשראה אותם לא רצה להפנות ראשו אליהם ולא קם ולא זע ממקומו, **התמיץ פנים ואמר:** "מי הכניס קבצנים סרדנים אלה לכאן? שילכו לעבוד במקום לקבץ נדבות". אך שלח את משרתו שיכניסם ויסדר להם מקום ללון באחת מפינות הבית, כמובן שלא הגיש בפניהם מאכל ומשקה. **בחצות הלילה קם אליהו הנביא העיר את ריב' ל נתן בידו חבל - מטר ואמר לו:** "החזק בקצה החבל ואני אחזיק בקצהו השני". ומדדו את הקירות ובנה לו את ביתו - השלים את בנייתו ארמון מפואר ונפלא בהדרו ובו 180 חדרים. **היה ריב' ל מתמה ואומר:** "אותו עני הכניסך אמש לביתו, האכילך והשקך מלחמו הדל וחלק לך כבוד מלכים ובחצות הלילה הרגת את פרתו שהיא כל רכושו. ועשיר זה לא התייחס אליך כלל ואפי' לא ערך לך קבלת פנים כראוי לך, לא האכילך ולא השקך ועשית לו טובה כזו שבנית לו ארמון גדול ומפואר כזה שעולה הון תועפות. חסכת לו חומר רב ושכר פועלים!"? אך אליהו המשיך בדרכו בשלוה ולא הגיב כלל לדבריו. למחרת המשיכו בדרכם והגיעו לשכונה יוקרתית שכל תושביה עשירים וכגודל עושרם גודל גאותם פנו לבית הכנסת המרכזי וראו שהוא בנוי לתלפיות ברוב פאר והדר רצפת בהט ושש ודר וסוחרת. כשראו את שני החכמים אפי' לא רצו להסתכל בפניהם ואף אחד לא הזמינם לביתו. **כשנפרדו**

מעשירי העם בירך אותם אליהו: "יה"ר שיהיו כולם ראשים". תמה על כך ריב' ל, אך מכיון שרצה להמשיך להתלוות אליו התאפק ושתק. למחרת הלכו לשכונת עוני שדיירי השכונה התפרנסו בדוחק רב בזיעת אפם השיגו לחם צר ומים לחץ ולא היה להם כדי מחייתם. כשראו את שני החכמים קיבלו אותם בסבר פנים יפות ונתנו להם לאכול ולשתות וכל אחד הזמינם לביתו על אף דלותו כי ראה בזה כבוד גדול לארח ת"ח אלו בביתו. **למחרת בירך אותם אליהו הנביא:** "יה"ר שלא יהיה להם אלא ראש אחד בלבד פרנס אחד ומנהיג אחד". **אמר ריב' ל לאלהיו:** "איני יכול יותר לסבול את מעשיך התמוהים, איני יכול לראות התנהגות מוזרה כזו ולשתוק, אבקש שתבאר לי את פשר כל המעשים כי איני יכול יותר להתאפק". **א"ל אליהו:** "אני מוכן להסביר לך הכל בתנאי שלא תמשיך להתלוות אלי!" **א"ל ריב' ל:** "כדברך כן יהי! אני מסכים לכל ובלבד שתודיעני נא את דרכיך, תסביר לי למה הרגת פרתו של אותו עני?" **אליהו:** "דע לך! באותו לילה נגזרה גזירה על אשתו שתמות ובין אותם זוג עניים שררה אהבה ואחווה שלום ורעות ואם היו לוקחים אותה מעמו היה נחרב עליו עולמו, כי היא היתה חביבה עליו יותר מאלף אלפי דינרי זהב ולכן הרגתי את פרתו שתהיה כפרה לאשתו, הפרה כפרה נפש תחת נפש". הבין ריב' ל דבר זה לאשורו. **שאלו:** "ולמה לאותו עשיר שלא התייחס אליך כלל בנית בין לילה ארמון גדול

ומפואר?" **א"ל אליהו:** "דע לך! אם היה אותו עשיר חופר באדמה עוד מטר שתיים היה מוצא אוצר גדול שהיה טמון שם והיה מתעשר ממנו עושר רב הוא זורעו אחריו, לכן הקדמתי ובניתי לו ארמון זה ומכיון שהוא נעשה ע"י מעשה נסים לא יחזיק זמן רב ויקרוס תחתיו כבנין קלפים ויהפך לגל חרבות וכך לא יזכה העשיר החצוף באוצר גדול זה וכל כספו ירד לטמיון". **המשיך ריב' ל לשאול:** "ולמה ברכת את אותם עשירים בעלי גאווה סרוחה שלא היה מכבודם להפנות ראשם אלינו, שיהיו כולם ראשים כולם פרנסים ומנהיגים?" **א"ל אליהו:** "זו קללה ולא ברכה שכן ברוב המנהיגים יש רוב דעות ותרבה המחלוקת **'כשם שאין פראופיהם שוים כך אין דעותיהם שוות'** (ברכות' נח). וזה גורם להרס וחורבן, שכל אחד רוצה להיות ראש העיר ויכפיש את חבריו, **כמו שאומרים העולם:** "ברבות הקברניטים הספינה טובעת". ואילו אותם אנשי מעשה בעלי חסד שגרו בשכונת עוני ועשו לנו כבוד מלכים, **ברכתי אותם:** "שיזכו לראש ומנהיג אחד והכל ילך על מי מנוחות על פיו יצאו ועל פיו יבואו" (כתובות' עז). **ועתה שים לבך שדרכי ה' נסתרות המה;** **"פי האדם נראה לעינים נה' נראה ללבב"** (ש"א' טז ז). **זה שכתוב כאן: 'נשמו להם ראש אָסֵד'** לעתיד לבוא כולם ישימו עליהם את מלך המשיח לראש ולמנהיג ושלום על ישראל (מעיל צדקה' טו). ■

'פרי חיים'

מרבנו מרן בעל 'אילת השחר' שליט"א

'אי חסיד, אי עניו...' (ברכות' ו): בימים אלו חל היארצייט של מרן הגאון רבי משה סולובייצ'יק זצ"ל ידיד נעוריו של יבלחט"א רבינו, מגיל קטן מאד ועד יומו האחרון – י"ט אייר תשנ"ה. והתבטא רבינו; כי ר' משה היה אדם חביב כ"כ עד שהיה נעים לעמוד במחיצתו ואף כשהיה צעיר היו אנשים מבוגרים שחיפשו להיות בקרבתו, כי היו מרגישים את אהבתו והערכתו לזולת באופן מיוחד וכך ה' כל ימיו רודף חסד בצורה מופלגת, עם אשתו הרבנית הצדקנית ע"ה. וקשה לי לשכוח את המעמד הנשגב כשבא פעם אחת הגאון ר' משה זצ"ל לחפש את רבינו בישיבת 'גאון יעקב' וזה היה בערב לאחר שסיים רבינו למסור

שיעור ונעמדו לשוחח יחד כמחצית השעה, בכזו ענוה וכזו פשטות, אשרי עין ראתה... (ובהיות שנעמדו בסמוך לדלת... והיו שם בסמוך הארון עם הספרי מוסר, לא ניגש אף אחד מהבחרים לקחת ספר מוסר, מיראת הרוממות... וזה עצמו היה המוסר באותו יום, לראות האידך שמשוחחים יחד שני עמודי עולם שאין להם בעולמם כלום, רק לעשות רצונו ית"ש ולהרבות קידוש שמו בעולם...) **ומתפעל רבינו מהדבר שהרבנית ע"ה נפטרה ג"כ 'באותו יום' י"ט אייר לאחר חמש שנים,** **תנצב"ה**

שאלה מן החמורות
נשאל רבינו: "כשיש לראובן תרעומת

על שמעון מחמת איזה דבר שעשה כנגדו שלא כהוגן, אך שמעון אינו יודע כלל שיש לראובן תרעומת עליו, האם ראובן צריך להודיע לשמעון שמקפיד עליו, כדי שיראה לפייסו, או שעדיף לשתוק?"
והביא רבינו מש"כ ב'כתר ראש' וז"ל;
'הגר"א זל"ה היה דרכו כשחטא לו אדם, שלח אליו לומר לו שיש לו תרעומת עליו, כדי שיקבל גזיפה כדין. אבל מצטער היה ע"ז אף שהיה מחויב בזה מפני כבוד התורה' (כתר ראש' קמח).
ואף שאצל הגר"א זה היה מפני כבוד התורה, מ"מ גם באדם רגיל הרי פסק ה'חפץ חיים' בהל' לשה"ר את מש"כ רבינו יונה; **'דאם סיפר לשון הרע על חברו וחבירו אינו יודע מזה, צריך להודיע לו המשך בעמ' 6 <<<**

ולבקש ממנו מחילה, אף שגורם לו צער בזה' (כלל ד יב) ובדומה לזה גם כאן. אמנם הוסיף רבינו דבר אחד; דאם ראובן מוחל לו 'בלב שלם', גם בלי שיפייסנו, אז יכול שלא לספר לו.

ובעצם דברי החפץ חיים הנ"ל, ידוע שרבי ישראל סלנטר צוק"ל תמה; מה ההיתר לצער את חבירו כיון שרוצה מחילה?! אך בהזדמנות ביאר רבינו; שכנראה אחרי ככלות הכל חבירו יהי מרוצה יותר בזה שביקש ממנו מחילה.

בני תורה היקרים – המסולאים בפז
בימים אלו התבטא רבינו: "שהקורא לבן תורה - פרוץ, הרי הוא 'אפיקורס'. וציין לגמ' בסנהדרין; 'אפיקורס כגון מאן? אמר רב יוסף: 'כגון הני דאמרי: "מאי אהנו לך רבנן?! לדידהו קרו לדידהו תנו" (סנהדרין' צט:).

וראה בקונטרס 'קובץ אגרות – אילת השחר' מכתב מ"ו שהאריך רבינו מאד, מפני ששמע שיש כאלה שמתבטאים במשפטים כעין אלו וראה צורך לצאת כנגדם בחוצץ. ונעתיק קטע קטן מהמכתב; 'ובענינו; במקום לחפש מעלות של בני תורה האברכים היקרים אשר יכולים להתפרנס בריוח אם לא יעסקו בתורה מ"מ מקבלים עליהם עול תורה והמוציאים עליהם שמות של גנאי, זה מראה על מידה גרועה השי"ת ישמרנו'.

ומענין לענין ידוע כבר כמה שנים שמציע רבינו לאנשים המשקיעים בעסקים, שיעשו 'שותפות' עם הקב"ה, דהיינו; שמעיקרא יקבעו שמחצית מהרווחים הולך לתורה וחצי השני יהיה להם. ומפורסם כמה פלאות שראו מעסק נפלא זה וכפי שאומר רבינו: "וכי יש לך שותף יותר טוב מזה?...? וכל הרוצה ישאל לשנים מעמודי התווך הגדולים שטורחים בעמל גופם ונפשם ומרחיקים נדוד ממשפחתם כדי להביא טרף לעמלי התורה היקרים, המסולאים בפז, אשרי חלקם הנורא ושכר משפחתם המשתתפים במסירות נפש זו, 'עין לא ראתה...'" ('ישעיה' סד ג) הלא המה הרבנים המופלאים הרה"ג רבי שלו'.

בער סורוצקין שליט"א והרב רבי אלחנן ויסבורד שליט"א, המה ראו נפלאות אותם האנשים שלקחו את הקב"ה בעצמו לשותף בעסקיהם.

ומעשה שהיה לאחרונה סיפר ר' אלחנן היקר; באחד שהי' לו חמשים אלף דולר ואמר לו רבינו: "שעשה את השותפות הנ"ל ויזכה עבור זה להכפיל נכסו 'במאה פעמים' ואחר כמה שנים שעשה כן, הרויח באמת חמש מליון דולר!!"

ואמנם כאשר הוכפל הממון הוכפל גם היצר הרע באותו מספר והי' קשה עליו להיפרד מממונו ולתת מזה לצדקה כראוי.. וכפי שאומר רבינו: "כשבא הכסף – בורח השכל.. " אך לבסוף התגבר על יצרו.

ומעריך רבינו מאד את כל הנגידיים המופלאים, שזוכים להחזיק בממונם את מוסדות ועמלי התורה ומשבח הרבה שרואים בעשרות שנים האחרונות שהרבה נותנים סכומים גדולים מאד לתורה, מה שלא ראו את זה פעם ומזכיר רבינו לשבח את הנדיב המופלג הרב ר' משה רייכמן שליט"א שהוא התחיל בנתינות הגדולות והודות לו נכנס המושג הזה. ואומר רבינו: "שב"ה יש אנשים שיש להם שכל ובמקום לאבד את מעותם בקריסות כלכליות כמו שהיה לפני כמה שנים, הם זוכים שכספם שמור לנצח, בהחזקת עמלי תורה ומוסדות התורה".

ופעם התבטא רבינו לא' ממקורביו שהזכיר שמו של א' ממחזיקי תורה הגדולים בעולם והזכירו בשמו הפרטי בלי לומר 'הרב' ונזף בו רבינו: "וכי הוא חבר שלך? תאמר 'רבי'".

ולסיום הענין; כאשר הרחיב רבינו בגודל מדת הבטחון, נשאל רבינו: "בראש כולל שהולך לאסוף כסף בשביל האברכים, למי צריך להיות בטחון, לאברכים או לראש הכולל"? והשיב רבינו: "לאברכים צריך להיות בטחון שיהיה להם ולראש הכולל צריך להיות בטחון שיקבל".

הזיד במלאכת שבת בעדים והתראה ואינו חייב מיתה
בשיעור השבועי הקבוע של בני הישיה"ק 'ארחות תורה' אצל רבינו,

כאשר עסק רבינו בדברי התוס', שביארו בתירוץ הראשון; 'דלמ"ד משמר מתרין בו משום 'בורר' סובר; דאם יתרו בו משום 'מרקד' פטור, כיון שאין נראה למותרה שזה מרקד וכסבור שהוא מלעיג ממנו. ונמצא לפי"; דאפילו אם אליבא דאמת זוהי תולדה של מרקד מ"מ אין שייך בזה התראה, כיון שאינו מקבל את הדברים ברצינות וסבור שמלעיג ממנו' ('ב"ק' ב. ד"ה 'ולרבי אלעזר').

ושאלו לרבינו: "דישנם דברים שכתבו ע"ז גדולי הדורות שהם מלאכה דאורייתא מסוימת, אבל דעת המון העם אינו סבור שהוא כן ומה יהא דינו כשיתרו בו ע"ז. ולמשל; מה שכתב החזו"א דחיבור זרם בשבת הוי מלאכת 'בונה', הרי מי שלא בן תורה שלמד סוגיות שבת אינו מדמיין לעצמו שייכות לזה כלל וא"כ אם ירצה להדליק את האור – עלקטרי ויתרו בו משום 'בונה', לא יתייחס לזה ברצינות?"

ואמר רבינו: "דאין הכי נמי, באופן כזה לא יוכלו לחייבו מיתה בב"ד, כיון דההתראה לא היתה התראה".

והביא רבינו; שלפני המלחמה היו כאלה שסברו שמותר להדליק חשמל ביו"ט, כי חשבו שזה רק כמו מעביר אש מנר לנר. אך זה טעות! כי המדליק חשמל הוי מוליד אש וכמוציא אש מן האבנים, אבל היו כאלה שחשבו כך. וכן המגביר זרם חלש אמר דהוי כמוציא מן האבן.

שבת מקור הברכה...

סיפר אברך אחד לרבינו, שבתו הקטנה הלכה ברחוב בשבת קודש ולפתע מרגישה שיש לה בכיס שטר כסף גדול וכפי שיעצו לה השליכתו במקום. אך כמובן הי' צער על הכסף שהלך לאיבוד.. והי ממחרת שלח הקב"ה ממקום בלתי צפוי כלל, סכום של כמעט עשר פעמים כפול! מהסכום שהשליכה ויהי הדבר לפלא. ונהנה רבינו מאד מהמעשה הזה. שהראה הקב"ה שמשמירת שבת לא רק שלא מפסידים כלום' אלא מרויחים הרבה... גם בעולם הזה. ■

שקר וכזב

"עד שקרנים לא ינקה ויפית פנבים לא ימלט" ('משלי' יט ה)

ההבדל בין שקר לכזב הוא; 'שקר'; שבעת שמדבר אין בדעתו כן. 'כזב'; שמתחילה היה בדעתו לעשות ואח"כ

נפסק ממנו. וכן בתורה הם אלו השנים; 'שקר'; שלומד ואינו מקים והוא; שבעת למודו חושב רק למלאות פניותיו ולקנטר. 'כזב'; שלומד ומקים אך שהוא לימים מועטים פורש מהכל וזהו; 'לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה' ('סודר תפילה').